

אספקלריה

על משמר השבת

מיחמי גלישה

בעבר, שתיית כוס תה חמה הייתה כרוכה בפרוצדורה ארוכה יחסית, של שפיית קומקום מים על-גבי האח או הכיריים והמתנה ארוכה עד להגעה לרתיחה. מתקופה מסוימת, החלו להשתמש בסמבור - כלי מסורתי אשר מקורו ברוסיה ומשם התפשט לארצות נוספות, בעל שפופרת חימום מוסקת בפחמים, ואשר בקצהו היה ברז ממנו היו זורמים המים החמים מהם היו מכינים תה ושאר משקאות חמים. עם המעבר לשימוש במכשירי חשמל, פותח הקומקום החשמלי עבור הרתחת מים בכמות קטנה לזמינות מידית, וכן המיחם בעל יכולת הקיבול הגבוהה, עם תרמוסטט לצורך וויסות פעולת גוף החימום והשארית המים לאורך זמן בטמפרטורה חמה מתחת נקודת הרתיחה והאידי.

מיחם גלישה

כמובן שלא כל מיחם חשמלי עם מצב של 'שמירת חום' מתאים לשימוש בשבת ללא חשש, שכן אם קיים בו תרמוסטט, להרתחה חוזרת של המים במקרה בו טמפרטורת המים יורדת מתחת לרמה מסוימת, תיתכן סיטואציה שצריכת המים מן המיחם עלולה להפעיל את גוף החימום החשמלי. בעיה נוספת היא המדיד הקיים במיחמים אלו, שיתכן שהמים שבו לא התחממו דים מערב-שבת, או שהם עלולים להתקרר במשך השבת, וצריכת מים תגרום להם להיכנס לתוך המיחם, מכח חוק כלים שלובים, ולהתבשל כתוצאה מהתערבותם במים החמים שבמיחם.

על כך ועל בעיות אפשריות נוספות במיחמים חשמליים, במיחמי תרמוס חשמליים, ובקומקומים חשמליים המיועדים לשבת כבר כתבנו בעבר ('אספקלריה', גיליון א, אד"ב תשע"ט, במדור 'על משמר השבת'), כך שלא ניתן להשתמש בהם לכתחילה ללא כל חשש אלא רק כאשר יש להם אישור הלכתי מוסמך.

למרות שקיבולת המיחם גדולה יחסית לקומקום החשמלי, בכמות אשר מספיקה בדרך כלל לשימוש ביתי עבור שבת שלמה, הרי שכמות זו בדרך כלל לא מספקת עבור מקומות ציבוריים, כמו: מרכזים רפואיים, מלונות ובתי הארחה, ישיבות ובתי-כנסת מרכזיים. כמו כן, גם מכשירים אחרים: תרמוסים, מיחמי-תרמוס, מכשירי מיני-בר ודומיהם, גם אותם המאושרים לשימוש בשבת למהדרין, לא מספקים פתרון עבורם, שכן הצד השווה של כל המתקנים באשר הם, שכמות המים שהם מכילים מספיקה לכל היותר להכנת כ-60 כוסות שתיה חמה - כמות מגוחכת עבור מוסד האמור לספק מים חמים, למאות, או אפילו לאלפי אנשים בשבת. לאור זאת, נוצר צורך בפתרון לאספקת מים חמים בלתי מוגבלת בשבתות, בצורה מהודרת, אשר תהיה 'לכתחילה' בלא הסתמכות על שום קולא.

כאן הגיע מקומו של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, אשר ביוזמתו של מי שעמד בראשו והתווה את דרכו במשך יובל שנים, הגאון המופלא רבי לוי יצחק הלפרין זצוק"ל, בשיתוף עם אנשי המקצוע של המכון, פיתחו את מיחם הגלישה, הייחודי והגאוני בפשטותו, והמהודר ביותר מבחינה הלכתית, אשר מאז שפותח, הפך להיות חלק אינטגרלי של מראה השבת בכל המקומות הציבוריים בהם שוהים שומרי שבת.

מכשולות במוסדות ציבור

בטרם הופיעו מיחמי הגלישה, כל נושא אספקת מים חמים לשבת במוסדות ציבור היווה מכשלה גדולה. בספרו 'כשרות ושבת במטבח המודרני' (שבת, חלק ד, מיתקנים לחימום מים בשבת, עמ' ש ואילך) תיאר הגרל"י הלפרין את מצב העניינים וכתב: **"קבלת מים חמים לשתייה בהספק מלא לכל יום השבת מהווה כיום בעיה רצינית מבחינת ההלכה, בעיקר במוסדות ציבור גדולים, כמו: בתי חולים, בתי הבראה, מלונות וכדומה."** הוא ציין כי **"ההצעה להשתמש במים חמים שהוחמו מלפני השבת ע"י החזקתם בחימום ממושך בשבת, כגון ע"ג תנור או פלטה חשמלית, או ע"ג כיריים של גאז וכדומה, או במיחם חשמלי לא אוטומטי ע"י העמדת הכפתור לדרגת חום נמוכה מערב שבת, אינה מוציאה מידי חשש פגיעה בשמירת השבת, באשר אין בכמויות אלו לספק**

אספקלריה

על משמר השבת
המשך מעמוד קודם

את הדרישה של ציבור גדול למשך כל יום השבת ללא שימוש חוזר ע"י הכנסת מים קרים לתוך הדוד או המיחם ורתחתם בשבת, דבר שכרוך בו איסורי הבערה ובישול בשבת."

מיחם הגלישה המהודר באישור המכון מוצג בפני הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א בביקורו בין כותלי המכון

העדר פתרון הביא לידי כך כי "הניסיון הוכיח, כי גם במקומות שניתנו הוראות על כך להכין מים חמים מערב-שבת, נכשלו עוזרות המטבח בהוספת מים קרים לתוך המיחם, בכדי לקיים את ההספק הדרוש. בפרט במקומות שלא ניתנו הוראות, נכשלו גם באיסורי מבעיר ע"י סיבוב כפתורי החשמל ושינוי הפעילות החשמלית וכדו', והכשילו בכך יהודים לשתות מים חמים שנתבשלו באיסורי שבת."

איסורי תורה במתקנים האוטומטיים

בעוד שמילוי מים במיחמים ביתיים נעשית בצורה ידנית, במתקני חימום מים אוטומטיים הדבר נעשה אוטומטית, שכאשר כמות המים יורדת אל מתחת מפלס מסוים, מוזרמים לתוכו מים חדשים מרשת המים העירונית. מים אלו הם קרים, ובעקבות כניסתם המתקן מתחיל לפעול כדי להרתיח אותם. לאור זאת נמצא, שכאשר אדם פותח ברז של מתקן מים אוטומטי, ומוזג ממנו מים חמים, בפעולה זו הוא מביא לידי כניסת מים קרים למערכת ולהרתחתם, מה שמהווה בשבת איסור של מלאכת 'מבשל' בגלל חימום המים, ושל שאר האיסורים הכרוכים בהפעלות חשמלית בכלל, ובהפעלת גופי חימום לוחטים בפרט.

בספרו 'חימום מים בשבת' (פרק ז, עמ' 60 ואילך), דן הגר"י הלפרין על כל האפשרויות של פתיחות וסגירות ברז דוד מים חמים בשבת - כאשר הדוד פועל, כאשר הוא מכובה וכאשר הוא מנותק לגמרי. מבלי להיכנס לסבך ההגדרות ההלכתיות, המסקנה בשורה התחתונה היא, כי כל הפעולות הנעשות בעקבות פתיחת ברז המים החמים בשבת, מתייחסות אל האדם, והרי זה נחשב כאילו הוא נוטל חלק בכל הדלקת גופי החימום החשמליים, הרתחת המים, סגירת ופתיחת המעגלים החשמליים וכדומה, ואין זה אפילו בגדר 'גרמא', אלא כמעשה האדם ממש.

השעון הפנימי הנמצא במיחם הגלישה בכשרות המכון שקובע מראש את מועדי המילוי והגלישה בהתאם לצורך

הפתרון המחויב לכאורה הוא, לנתק את מתקני המים החמים בערב שבת מהזנת המים הקרים, ונטרול כל אפשרות הפעלה שלהם בשבת בעקבות מזיגת המים החמים מהם. אולם ברוב המקרים, כאשר מדובר במוסד ציבורי גדול, הכנה מערב-שבת של מים חמים בכמות ענקית אשר תספיק לכל השבת, כרוכה בהוצאות כספיות, לצד קשיים אחרים ולוגיסטיקה

מסובכת, כך שלמעשה היא רחוקה מלהיות מעשית. היה מתבקש אפוא, למצוא אפשרות מהודרת של חימום מים חדשים בשבת עצמה, אלא שלאור האמור, הדבר נראה לכאורה בלתי אפשרי מבחינה הלכתית.

מתקני מים שונים

כדרכו היסודית בכל ענין, גם כאן בחן הגר"י הלפרין את מתקני המים החמים האוטומטיים אשר היו קיימים בזמנו, כיצד הם פועלים, והוא מצא כי יש שני סוגים של מתקנים.

מתקן מסוג אחד, כולל בתוכו דוד חימום יחיד אשר בו מותקן מצוף. כל ירידת מפלס מים מורידה יחד עמה את המצוף, מה שמביא לשחרור שסתום אשר מאפשר כניסת מים קרים מרשת המים העירונית. תרמוסטט הנמצא בדוד, מביא לידי הפעלת גופי חימום אשר מחממים את המים בהתאם לצורך.

לגבי מתקן מסוג זה העיר הגר"י, שלא מן העניין ההלכתי, כי תכנונו לקוי קצת. שכן כניסת המים הקרים ישירו לתוך תא המים החמים גורמת לקירור המים שכבר התחממו מקודם, והתוצאה היא, שאם כעת ימזגו מים מן המיחם הם יהיו פושרים.

במתקן מסוג אחר, לעומת זאת, קיימים שני תאים. תא אחד, מוזן מרשת המים, מיועד לחימום והרתחת המים. כאשר הם

אספקלריה

על משמר השבת
המשך מעמוד קודם

רותחים, הם גולשים מעל לדפנות התא, ונשפכים אל עבר תא שני, אשר בו מותקן ברז המזיגה, ואשר אף בו מותקנים גופי חימום עבור שמירת חום המים. גלישת המים מורידה את מפלס המים בתא, מה שמביא לירידת מצוף, שחרור שסתום והזרמת מים חדשים. כניסת המים הקרים מביאה לידי הפעלה מחודשת של גופי החימום אשר מרתיחים את המים, שכאשר הם גולשים, נעשה שוב מעבר של מים רותחים לתא השני, ירידת מצוף, כניסת מים חדשים, הרחתם וחוזר חלילה.

הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר מרבני המכון מציג את מיחם הגלישה בפני מבקרים בתערוכת המכון

העדיפות מבחינה טכנית של מיחם מסוג זה, היא בכך שהמים החמים מוחזקים בנפרד מן המים הקרים, וגופי החימום רק נדרשים לשמור על חומם, מבלי שהם מתקררים שוב ושוב.

מבחינה הלכתית, לגבי המתקן מהסוג הראשון ברור מאילוי כי פתיחת ברז בשבת להוצאת מים, אשר משפיעה ישירות על כניסת המים הקרים, הרי היא בכלל איסורי בישול והבערה בשבת. אולם לאמיתו של דבר, גם במתקן בעל התאים המחולקים, פתיחת הברז והוצאת מים ממנו כרוכות בהפעלת גופי החימום, הרחתת ובישול המים הצוננים, סגירת ופתיחת מעגלים חשמליים בשבת. שכן ככל שתא אחזקת המים החמים מלא, אין אפשרות לכניסת מים חדשים לתא הרתיחה וממילא לביצוע הפעולות האמורות. ואילו מזיגת מים חמים ממנו, מאפשרת את גלישת מים מהתא הראשון אליו, ובעקבות כך כניסת מים קרים והפעלת גופי החימום.

פתרון מהודר ומקובל

לאור האמור, ככל שתימצא דרך אשר תמנע את השפעת פתיחת הברז ומזיגת המים החמים על פעולות כניסת המים הקרים למערכת וחימומם, הרי שבכך יימצא הפתרון. לצורך כך הגה הגרל"י, תכניות ואפשרויות שונות, אשר אחת מהן אכן יצאה לכלל ביצוע, והיא זו שמיוצרת ומשווקת כיום לבתי-חולים, מלונות, בתי-הארוחה, ישיבות, בתי-כנסת ומוסדות ציבור נוספים.

כדי למנוע כל השפעה של האדם, ולו עקיפה ביותר, תוכננה מערכת מיוחדת של מתקן בעל שני תאים, האחד לחימום והרתחה והשני לצריכה, כדלהלן.

בתא החיצוני, הקטן יותר, המשמש לחימום המים גופי החימום פועלים באופן קבוע ומחממים את המים הנמצאים בו. במקום שכניסת המים הקרים לתא תהיה תלויה במצוף מכני ובתלות גובה מפלס המים, מותקן בו ברז חשמלי אוטומטי, אשר מתוכנן באמצעות טיימר - קוצב זמן, להיפתח מפעם לפעם, לפי זמנים קצובים מראש, ולהזרים מים חדשים למערכת.

בין תא החימום לתא הצריכה מותקן ברז חשמלי נוסף, אשר גם הוא נפתח לפי זמנים קצובים מראש. כאשר ברז המעבר שבין התאים נסגר, ברז תא החימום נפתח ומזרים מים חדשים למערכת. לאחר זמן קבוע, המספיק עבור רתיחת המים, הברז החיצוני נסגר, ואז נפתח הברז שבין שני התאים, וחוזר חלילה.

מראה פנימי של מיחם הגלישה עם שני התאים הנפרדים

כדי שכמות אספקת המים לתא הצריכה תהיה קבועה, ולא תלויה כלל בצריכת המים החמים, תוכנן המתקן כי במקרה שלא צרכו מספיק מים ותא הצריכה נשאר מלא, במלואו או בחלקו, הרי שנקב ניקוז ייעודי הנמצא בראש המיכל, מאפשר את גלישת המים החוצה מן המערכת. בזכות נקב ייחודי זה, זכה המתקן לשמו המתנוסס בראש המאמר: 'מיחם גלישה'.

בפתרון הנזכר, חימום המים נעשה מאילוי בכמות קבועה מראש, בצורה אוטומטית, ללא כל השפעה, אפילו עקיפה ביותר, של האדם, מבלי שום הזדקקות לשום סברת 'קולא' או דבר דומה לזה. אמנם בשעתו העריך הגרל"י הלפרין, כי למרות שהתכנית האמורה היא מועדפת מבחינה הלכתית מתכניות אחרות שהוצעו, היא לא נתקבלה למעשה במרבית המקומות. הוא

אספקלריה

על משמר השבת
המשך מעמוד קודם

מכתבו של הגאון רבי יהושע נויבירט זצ"ל בעמח"ס 'שמירת שבת כהלכתה' אל הגר"י הלפרין בנוגע למיחם הגלישה

ציין בספרו 'כשרות ושבט במטבח המודרני, עמ' שג): "התכנית הזאת, אף שהיא מועדפת מבחינת ההלכה, לפי שאין בה שום חשש כלל, אף למהדרים, הרי מבחינה מעשית שימושית, אינה מתאימה בהרבה מוסדות ציבוריים גדולים, וקלושים הסיכויים לקבלתה. לפי שהצריכה במקומות אלה היא בכמויות גדולות ואינה מרוכזת לזמנים קצובים, כך שעם ביצוע התכנית הזאת תהיה התוצאה: איבוד מים חמים בכמויות גדולות ע"י שפיכה החוצה לעתים תכופות, והדבר כרוך בהפסדים גדולים."

אולם בסופו של דבר, למרבה השמחה, הפתרון הנזכר והמהודר דווקא כן התקבל, והוא הוא זה שמיושם במקומות רבים תחת האישור המהודר של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, כאשר במשך כל ימות השבוע המיחם פועל במתכונת 'חול', כלומר במילוי מים קרים מהרשת בהתאם לצריכת המים החמים ממנו, בעוד שבערבי שבתות וחגים הוא עובר - אם בהעברה ידנית ואם באמצעות שיעון אסטרונומי מובנה לעשרות שנים - למצב 'שבת', שבו הוא פועל בשיטת הגלישה המהודרת, ללא כל השפעה של צריכת המים.

מים שניתן להשתמש בהם אף לרחיצה

כדי לאפשר, לא רק שתיית מים חמים בשבת, אלא גם שימוש בהם לרחיצת פנים ידיים ורגליים, היה צורך למצוא פתרון שהמים לא יחשבו כ'מים שהוחמו בשבת', אשר יש דיעות הלכתיות כי גם אם התחממו בהיתר אין להשתמש בהם לצורך רחיצה בשבת (משנ"ב ס' שכו ס"ק יז עפ"י ד המג"א שם סק"ו).

לשם כך נקבע, כי לא כל המים הרוותחים שבתא החימום וההרתחה יעברו בכל פעם לתא הצריכה, או לחילופין יגלשו החוצה, אלא רק פחות מחציים, זאת באמצעות מיקום ברז המעבר שבין שני התאים במקום גבוה יותר, באופן שלעולם יישארו בתא החימום רוב מים חמים שהתחממו מלפני שבת. כך שכאשר יכנסו לשם באופן אוטמטי מים קרים מן הרשת, הם יהוו מיעוט ביחס למים החמים, ולפי הכלל ההלכתי של 'קמא קמא בטיל' הם יהיו בטלים בהם, ובצירוף כמה סברות הלכתיות נוספות הם יהיו מותרים לשימוש בשבת גם לרחיצת פנים ידיים ורגליים (להרחבה נוספת ראה 'כשרות ושבט במטבח המודרני' עמ' שט; 'חימום מים בשבת' חלק ג פרק שמיני עמ' 70 ואילך).

מעניין לספר, כי את הפתרון עבור מים חמים שיהיו מותרים לכל הדיעות גם לרחיצת פנים ידיים ורגליים הגה הגר"י הלפרין יחד עם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, עוד הרבה לפני תכנון המתקן עצמו. כך עולה מתוך אחת מהרשימות שנמצאו בין כתביו של הגר"י הלפרין (אשר התפרסמו בבטאון 'אספקלריה', גיליון לג, לחודש חשוון האחרון, עמ' 29), שם כתב: "כשהטילו עלינו לפתור את הבעיות בבית-החולים 'שערי-צדק', היינו אמורים להתמודד בין היתר עם פתרונות לנושאי חימום אוכל בשבת, וכן לאספקת מים חמים לשתייה ולרחיצה בכמויות גדולות... העלינו כמה רעיונות ליצור אפשרות של אספקת מים חמים, באמצעות 'כלי-שני' או על-ידי חימום מים בפחות משיעור יד סולדת'. הגאון זצ"ל העיר לי מיד מדברי המג"א (ס' שכו סק"ו) שלדעתו גם מים שהוחמו בהיתר בשבת אסור לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, אשר לאור הערתו זו כתבתי פרק שלם בספרי 'חימום מים בשבת' (פ"ח). לאחר מחשבה הגענו יחד לרעיון לעשות זאת באופן של 'קמא קמא בטיל' במים שהוחמו כבר מע"ש... כעבור זמן הגענו, בסופו של דבר, לרעיון המושלם והמהודר של אספקת מים לשתייה, באמצעות 'מיחם גלישה', אשר בו אין כל השפעה שהיא, ולו עקיפה, של צריכת המים החמים על כניסת המים הקרים מהרשת, כפי שמתואר בספרי 'כשרות ושבט במטבח המודרני' (עמ' שב-שג), ולאור הערתו של הגאון זצ"ל והסיכום

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א בבדיקה תקופתית של מיחמי הגלישה המהודרים הנמצאים בכל מחלקות המרכז הרפואי 'שערי-צדק'

בינינו, הוספנו גם במיחם זה את השיפור הנ"ל באופן של 'קמא קמא בטיל', כדי לאפשר את השימוש בו גם לרחיצת פניו ידיו ורגליו..."

אגב, יצוין, כי לפני קרוב לארבעים שנה התפרסם מכתב, אותו כתב מר חיים פרידברג, ששימש בעת הקמת המרכז הרפואי החדש של 'שערי-צדק' כסמנכ"ל ואמרכל בית-החולים, ומתוקף תפקידו היה מרכז כל התוכניות שהוצעו על-ידי הגרל"י הלפרין זצ"ל להפעלת מערכות המרכז הרפואי על-פי ההלכה, בברכתם ובהסכמתם המלאה של גדולי פוסקי הדור, שניוטו בשעתו את בית-החולים במישור ההלכתי, מרנן ורבנן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגר"י וייס זצ"ל בעל ה'מנחת-יצחק' גאב"ד העדה-החרדית. מר פרידברג, שהיה גם המתאם והמוליך-ומביא ביניהם, כתב במכתבו כי כל הצעה שאושרה לביצוע הודגש בה במפורש אם היא מיועדת רק לחולים ומאושפזים, גם כאלה שאין בהם סכנה, או שהיא מאושרת לכתחילה בשופי גם לבריאים ומבקרים, כמו למשל 'מיחם הגלישה', שהשימוש בו הותר על-ידם לכתחילה ללא כל חשש לכל אדם מבלי שום הגבלה.

מיחם 'מתחרה' עם חשש איסור תורה

הופעת מיחם הגלישה בכשרות המכון, היוותה בשורה של ממש, בהסרת המכשול שהיה מצוי עד אז בכל הקשור למתקני המים החמים במוסדות ציבור, ובמתן אפשרות מהודרת לציבור השוהה שם ליהנות ממים חמים בכמות בלתי מוגבלת ללא כל חשש הלכתי.

הצלחת מיחם הגלישה, פרי תכנון המכון, הביאה לידי כך שגוף מסוים ראה משום מה לנכון לפתח אף הוא 'מיחם גלישה', דומה לכאורה לזה של המכון, אלא שלמעשה שונה מהותית מבחינה הלכתית, עד כדי חשש לאיסורי תורה בשימוש בו בשבת.

בעוד שבמיחם הגלישה שבתכנון המכון, קיימים כאמור שני תאים, במיחם המדובר היה תא אחד בלבד. התכנון שלו לשבת היה, שבכל פרק זמן (20 דק' למשל), נפתח למשך דקה ברז חשמלי הממוקם בתחתית המיחם, ומזרים לשם מים קרים חדישים, כאשר בו זמנית מתחיל לפעול גוף חימום הפועל עד להרתחתם. במידה והמיחם מלא, עודפי המים החמים, שכבר התחממו והתבשלו במחזור הקודם, מתנקזים החוצה מבעד לפתח גלישה הנמצא בראש המיחם.

בתשובה הלכתית לשואלים, שפורסמה לאחר מכן גם בספרו שו"ת 'מעשה-חושב' (ה"א סי' כא), התייחס הגרל"י הלפרין למתקן האמור, ובירר מבחינה הלכתית, כי השימוש בו עלול להיות כרוך באיסור 'מבשל' מן התורה בפתיחת ברז המים. וזאת משום שבפתיחת הברז להוצאת המים החמים, גורם האדם באופן ישיר לסחרור המים שבדוד, וכאשר נמצאים במיחם למטה מים שעדיין לא התבשלו ולא הגיעו לחום בשיעור של 'יד-סולדת', הם מתערבים במים חמים מאד שבחלקו העליון של המיחם, וכתוצאה מכך הרי שהם מתבשלים

בתוך המים החמים, וכל זאת עקב השפעתו הישירה של האדם הפותח את ברז המים החמים.

לעומת זאת, במיחם של המכון, המחולק לשני תאים, פתיחת הברז לעולם לא תגרום לערבוב מים חמים וקרים יחד.

חסרון נוסף שקיים במתקן האחר, שצורת תכנונו היא כזו שצריכת המים מביאה בסופו של דבר לידי כך שיותר מים ייכנסו לתוך המיחם ויתבשלו. כשהדבר קורה מיידית,

מכתבו של הגאון רבי יצחק מרדכי רובין שליט"א רב קהילת 'בני-תורה' בשכונת הר-נוף ירושלים ובעמח"ס 'ארחות שבת' ועוד - ותשובת הרב זצ"ל אליו

אספקלריה

על משמרת השבת
המשך מעמוד קודם

הדבר נחשב למעשה של האדם. גם אם לא, הרי זה נחשב כגרמא ישירה וראשונית. הוא מטעים את דבריו: כי הרי כניסת המים מותנית בזמן קצוב, וככל שיש יותר מים במיחם, הלחץ הנגדי כנגד לחץ רשת המים גדול יותר וכניסת המים איטית יחסית. אם צורכים מים חמים מן המיחם לפני כניסת מים חדשים, ועל-ידי הצריכה יורד מפלס המים וממילא הלחץ הנגדי יורד, הרי שהאדם גרם לכניסה גדולה יותר של מים המתבשלים. אם פתיחת ברז הצריכה נעשית בעת כניסת מים חדשים למערכת, זה כבר לא רק 'גרמא', אלא כניסת המים הנוספים הנכנסים בעקבות הורדת הלחץ הנגדי נחשבת כ'מעשה' ממש של האדם.

במיחם שכזה, לא רק שיש איסור לפתוח את הברז, אלא קיים גם איסור לסגור את הברז. כי בעוד שכאשר הברז נשאר פתוח ישנה אפשרות שהמים הקרים ייצאו החוצה מבלי להספיק להתחמם בשיעור חום של 'ד סולדת', הרי שסגירת הברז מביאה לידי כך שהם יתבשלו.

זאת ועוד, לגבי מתקן כזה יש לדון, שכל צריכת מים חמים משפיעה על התרמוסטט המותקן בו, וממילא מביאה בצורה מסוימת להפעלת גוף החימום הלוהט בשבת.

על כך מספר הגר"י הלפרין ברשימותיו האמורות: **"אגב, על בסיס הפתרון של 'מיחם הגלישה' היה מי שהציע לעשות בצורה**

אחרת, שבמקום שיכנסו לתא הצריכה מים חמים, ינסו לשם ישירות מים קרים בזמנים קבועים, וקיבל על כך את הסכמתו של רב חשוב ונודע. כשנשאלתי על כך, כתבתי כי בהצעה זו ניתן להיכשל באיסורי תורה... תשובה זו נדפסה בשו"ת 'מעשה-חושב' (ח"א, ס"א, כא), משהגיעו הדברים לאוזני הגאון (- מרן הגרש"ז אויערבאך) זצ"ל, הגיב בביקורת רבה על הרב שאישר זאת, באומרו כי בדברים כעין אלו היה עליו להתייעץ עמי תחילה".

בסופו של דבר, השיגה תשובתו ההלכתית של הגר"י הלפרין זצ"ל את מטרותה וייצור המיחם האמור לשימוש בשבת הופסק.

מניעת חשש איסור 'שהיה'

הופעת מיחמי הגלישה עוררה שיח הלכתי, כאשר היו מגדולי וחשובי הרבנים שהעירו, כי לכאורה, למרות שהתכנון של מיחם הגלישה של המכון מסיר כל אפשרות של השפעה על בישול המים על-ידי האדם, בכל זאת עצם הימצאות המים במקום שהם מתבשלים בשבת עצמה, מעלה אולי שאלה מצד איסור 'שהיה' לפי דעת ה'חזון-איש' (או"ח, ס"א לה סק"ב).

הגר"י הלפרין, אשר בחן גם סוגיה זו לכל פרטיה, והאריך אודותיה בכמה מקומות בספריו, השיב להם, שהיות והמיחם מתוכנן בצורה שלא ניתן בשום פנים ואופן למשתמש להתערב ולשנות את רמת החום, ובכלל כל צורת פעילותו, גם בימות החול, היא באופן שאין יד האדם שולטת כלל לא בקדירה (המיחם) ולא בתבשיל (המים), והכל מתבצע בצורה אוטומטית לחלוטין, אין מקום לחוש כלל לאיסור 'שהיה', וזאת בנוסף על סברות הלכתיות נוספות שנזכרו בתשובותיו.

מכתבו השני של הגר"מ רובין שליט"א ותשובת הרב זצ"ל אליו